

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТРВЗ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ ШЛЯХ ДО ТВОРЧОСТІ

Олена ТАРАН, викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ППО Київського університету імені Бориса Грінченка

У національній системі освіти закладений могутній фактор розвитку особистості, суспільства і духовної культури народу України. Освіта в Україні формує інтелектуальний потенціал нації.

В умовах інтелектуалізації праці, впровадження сучасних новітніх технологій, які народженню формуванням інформаційного суспільства, освіта і наука є одним із найважливіших пріоритетів, вона є визнаним чинником політичної, соціально-економічної, духовно-культурної життедіяльності суспільства.

*Максим СТРИХА,
заступник Міністра освіти і науки України,
дійсний член АНВШ України, д-р фіз.-матем. наук*

Сучасні умови диктують нові вимоги щодо виховання творчої особистості, яка здатна вирішувати життєво важливі проблеми. Традиційна система освіти, що має інформаційно-репродуктивний характер, здатна виховати лише людину-виконавця, від якої не варто чекати творчої активності. Тому на зміну традиційним способам навчання все частіше почав приходити проблемно-творчий.

Думка про те, що творчості не лише можна, а й потрібно навчати, наразі не потребує доведення. Незаперечним є й значення дошкільного дитинства як унікального віку, у якому закладаються основи творчої особистості. Постає питання вибору технології, яка б забезпечила успішне розв'язання цього завдання. Нині дуже поширені в дошкільній освіті адаптовані інструменти ТРВЗ (Теорії розв'язання винахідницьких задач) і методи РТУ (розвитку творчої уяви), які

активізують та пришвидшують процес розвитку мислення. Зараз це одна із системних теорій навчання творчості.

Чому педагоги обирають ТРВЗ?

- Це ключ до розвитку творчого мислення.
- Це метод формування системного і діалектичного мислення.
- Це спосіб подолання навчальних проблем.

Метою ТРВЗ-педагогіки є не просто розвиток фантазії (що саме собою вже не мало), а навчання дітей самостійного та системного мислення; формування розуміння процесів, що відбуваються; виховання у дітей якостей творчої особистості, здатної розуміти єдність навколошнього освіту та його суперечності.

Методи ТРВЗ дають змогу побачити психологічні бар'єри, подолати страх перед новим, невідомим та прищепити дитині сприйняття життєвих і навчальних задач не як перепон, а як чергових задач, які потрібно і можна розв'язувати.

ТРВЗ-педагогіка не лише ставить перед собою завдання розвитку творчих якостей, а й надає технологію роботи, допомагає відчути дитині власну значущість для оточуючих і дістати насолоду від самостійного виконання практичної роботи. Методи ТРВЗ-педагогіки спрямовані на використання досвіду дитини, сенсорних уявлень, отриманих через усі канали сприйняття.

Як свідчить практика, ТРВЗ-педагогіка успішно розв'язує завдання проблемного і розвивального навчання. Ця технологія дає змогу будь-якому вихователю отримати достатньо високий результат під час формування інтелектуально-творчих задатків дитини за умови отримання таких дидактичних принципів.

• **Принцип свободи вибору.** Потрібно надавати дитині право вибору, де це можливо. Крім того, важливо формувати свідоме ставлення до цього вибору і відповідальності за нього.

• **Принцип відкритості.** Варто використовувати можливість працювати із задачами відкритого типу, які передбачають самостійність у доборі способів розв'язання і необмежену кількість відповідей. Життя перед людиною ставить саме такі задачі.

• **Принцип діяльності.** ТРВЗ-педагогіка відрізняється тим, що в її основу покладено передачу діяльності, а не передачу знань. Педагог має ознайомлювати дітей зі способами та діями, формувати уміння самостійно знаходити потрібну інформацію через пошукову діяльність, колективне обміркування та обговорення. Знання мають бути інструментом, а не пасивним багажем. Це означає: застосовувати

їх, шукати умови і межі застосування, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення, розглядати в різних моделях і контекстах.

• **Принцип зворотного зв'язку.** Вихователь регулярно контролює процес засвоєння дітьми мислительних операцій та відстежує такі параметри: ступінь зацікавленості запропонованою задачею; рівень розуміння і засвоєння матеріалу. Яскравими показниками в цьому випадку є емоційний стан дитини, ознаки перемикання уваги; її запитання; пояснення, якими вона супроводжує продуктивні види діяльності.

• **Принцип ідеальності.** Ідеальність — одне з ключових понять ТРВЗ-педагогіки. Будь-яка наша дія характеризується не лише отриманою від неї користю, а й витратами зусиль, нервою і напруги, часу, коштів. Що вища ідеальність дії, то більша від неї користь і менші витрати. Використання прийомів і методів ТРВЗ-педагогіки не потребує спеціального обладнання, тому вони можуть бути частиною будь-якої форми організації навчально-виховної роботи, що дає зможу максимально використовувати можливості та інтереси дітей. Вони реалізують усі доступні ресурси для підвищення результативності і зменшення витрат під час виховання, розвитку, навчання.

ТРВЗ може бути використана в різних формах організації роботи з дітьми: під час спостережень, розваг, підготовчої роботи до продуктивної діяльності, індивідуальної роботи, роботи в малих групах тощо.

Робота з дітьми будується за правилами:

1. *Мінімум повідомлення інформації — максимум розмірковувань, обговорень.* Це правило ефективно реалізується через методику контрольних запитань. Відповідаючи на серію навідних запитань, дитина сама підходить до розуміння і розв'язання проблеми.

2. *Оптимальна форма організації обговорення проблемних ситуацій — «мозковий штурм».* Такий підхід формує у дітей уміння видавати велику кількість ідей у межах заданої теми та спонукає до аналізу і вибору оригінальних рішень.

3. *Системний підхід.* За допомогою навиків системного мислення діти вправляються у пізнанні предметів як системи в тому сенсі, що все у світі взаємопов'язано, будь-яке явище має розглядатися у розвитку.

4. *Залучення до процесу пізнання всіх доступних дитині мислительних операцій і засобів сприйняття.* Що більше аналізаторів буде задіяно, то кращий ефект.

5. Обов'язкова активізація творчої уяви та залучення дітей до продуктивної діяльності.

Під час проектування занять із дошкільниками рекомендується звернути особливу увагу на таке.

- Чітке визначення мети і завдань, добір моделі (інструментів, методів, їх послідовності), що забезпечить формування потрібних навичок. Важливо спиратись на попередній практичний і чуттєвий досвід дитини, щоб запобігти перекрученню інформації та сприяти розвитку уміння вибудовувати логічні зв'язки.

- Визначення виду заняття (вибір певної методики чи комплексного варіанта). Зазначимо, що комплексне заняття — це саме та форма роботи, яка забезпечує найбільшу активність дітей і свободу вибору. Крім того, під час продуктивної діяльності, без якої не обходитьться комплексне заняття, відбувається закріплення матеріалу і рефлексія.

- Наочний матеріал добирається з урахуванням особливостей дитячого мислення і сприйняття. Ігри і вправи краще організовувати з чуттєвим підкріпленням (реальними предметами, картинками, іграшками, діями тощо). Можливі ігри словесного характеру без наочного супроводу, але перевагу варто надавати збагаченню власного чуттєвого досвіду дитини.

- Підготовка до несподіваних ситуацій, коли діти відчувають труднощі або виходять на не прогнозований вихователем варіант відповіді чи розв'язку. Під час розв'язання задач відкритого типу це не рідкість. Щоб відчувати себе впевнено, потрібно подумати, як допомогти дітям. Варіантів може бути багато. Іноді варто залишити питання відкритим, відкласти його вирішення, дати дітям час на обмірковування, збір додаткової інформації. Категорично не рекомендуємо відповідати замість дітей.

У роботі з дошкільниками використовуються адаптовані методи. Є група ігор, які спрямовані на пізнання ознак і функцій об'єктів і навчання аналізу ситуацій, наприклад: «Мої друзі», «Що я вмію?», «Добре — погано», «Знайди ціле за частинами», складання загадок про обраний об'єкт тощо. Ще одна група методів формує уміння перетворювати, змінювати об'єкти і ситуації: морфологічний аналіз (МА), метод фокальних об'єктів (МФО), синектика (аналогія), прийоми типового фантазування.

Морфологічний аналіз. Метод МА з'явився завдяки шведському астрофізику Ф. Цвіккі, який використовував його для розв'язання астрофізичних проблем. Суть методу полягає у переборі варіантів

поєднань певних характеристик при створенні нових образів, ситуацій.

Усе починається з визначення об'єкта, який буде перетворюватись, обираються критерії перетворення, і будується морфологічна таблиця.

Для дітей молодшого віку вона має вигляд «чарівної» доріжки (таблиця з однією горизонтальною графою). По доріжці пересувається об'єкт, який змінюється зі зміною будь-якої сенсорної ознаки (колір, форма, матеріал). Діти обговорюють, які властивості отримав об'єкт, як змінюються його можливості зі зміною ознак. Наприклад: по кольоровій доріжці «гуляє» простий олівець. Потрапляючи на зелену частинку доріжки, він стає зеленим. Діти випробовують олівець на папері, знаходять предмети навколо себе, які за кольором схожі на олівець, пригадують, де ще вони бачили зелений колір, вибирають зображення предметів і розфарбовують їх зеленим олівцем. Олівець іде далі й потрапляє на червону доріжку. Аналогічна робота виконується і з червоним олівцем тощо.

Складніші варіанти: «доріжка аналізаторів», «доріжка часу», подорож чарівників, які вміють змінювати величину, кількість, поєднувати та розділяти тощо. Зі старшими дошкільниками можливе конструювання образу на основі класичної морфологічної таблиці, у якій за осі обирають основні характеристики удаваного об'єкта і записують або схематично позначають можливі варіанти по кожній осі.

Спробуємо створити нову гру з м'ячем. Обираємо характеристики і заносимо їх до таблиці.

Вид м'яча / Як можна діяти з м'ячом	Маленький гумовий пострибунчик	Футбольний м'яч	Набивний м'яч
1	2	3	4
рукою	Маленький гумовий пострибунчик, діяти рукою	Футбольний м'яч, діяти рукою	Набивний м'яч, діяти рукою
тенісною ракеткою	Маленький гумовий пострибунчик, діяти тенісною ракеткою	Футбольний м'яч, діяти тенісною ракеткою	Набивний м'яч, діяти тенісною ракеткою

Закінчення

1	2	3	4
палицею	Маленький гумовий пострибунчик, діяти палицею	Футбольний м'яч, діяти палицею	Набивний м'яч, діяти палицею

Будуючи таблиці, обираємо по одній характеристиці з кожного рядка і стовпчика, поєднуємо і уявляємо, який вигляд матиме ця гра, які правила будуть у неї, де можна буде в неї грati. Обираємо найцікавіший варіант і пробуємо грati.

Використання методу допомагає формувати вміння аналізувати за виокремленою ознакою та перетворювати об'єкти за виділеною ознакою.

Метод фокальних об'єктів запропонував американський психолог Ч. Войтінг. Сутність методу полягає в наданні ознак, випадково обраних об'єктів об'єкту, який прагнемо вдосконалити і тому тримаємо його в полі зору, нібито в фокусі фотооб'єктива.

Ознайомлюючи дошкільників із цим методом, вихователь добирає словосполучення, що позначають об'єкти з нетиповими ознаками (веселий автомобіль, солодкий сон тощо) та організовує обговорення, де з'ясовується, за яких умов це може бути.

Ускладнений варіант можна застосовувати для чотирирічних дітей, коли їм пропонується перелічити ознаки обраного навмання об'єкта і почергово розглянути їх поєднання з іншим об'єктом (приклад поданий у конспекті заняття «Зимонька-снігуронька» на с. 122). Старшим дітям можна запропонувати сфокусувати на одному об'єкті властивості 2-3-х об'єктів.

Фокальними об'єктами можуть бути предмети, події (день народження, прогулянка, свято), організації (школа, дитячий садок), часові проміжки (частини доби, пори року).

МФО відрізняється простотою і великими можливостями пошуку нових поглядів на знайомі речі або ситуації. Він сприяє зменшенню психологічної інерції, активізує асоціативне мислення, тренує фантазію, вчить дітей надавати нетипові властивості предмету, уявляти їх та пояснювати практичне призначення цих властивостей.

Емпатія (особиста аналогія) — один із прийомів синектики (методу аналогій). Емпатія як метод фантазування полягає в уявленні дитиною себе якимось конкретним образом і передачі почуттів, пере-

живань, настроїв цього образу. Відбувається це засобами мовленнєвої виразності, міміки, жестів. Може бути організована продуктивна діяльність: малювання, ліплення, аплікація, схематизація дій, складання казок.

Малятам 4-го року життя пропонують уявити живі об'єкти (тварин, рослини, їх поведінку, емоційний стан). Через рік дітям стають доступні вправи з рукотворними об'єктами. Зі старшими дошкільниками на основі особистої аналогії можна відпрацьовувати способи поведінки, пропонуючи їм уявити себе учасниками певних ситуацій (сварка друзів, перемога в змаганні, допомога дорослим або одноліткам). Через побудову аналогій діти засвоюють такий художній прийом, як «погляд»; це навчає їх розглядати звичні ситуації або предмети по-різному.

Моделювання маленькими чоловічками (ММЧ). Метод, запропонований Г. Альтшуллером, дає можливість створити модель внутрішньої структури предмета. Уявімо предмет як співдружність маленьких чоловічків. Властивості й функції кожного з них складають властивості цілого об'єкта. Цей метод використовується в роботі з дошкільниками 4—6-ти років для ознайомлення з природними явищами. ММЧ дозволяє аналізувати матеріали та їх властивості, фізичні стани речовин, взаємодію між предметами. Для створення таких моделей використовуються схематичні зображення, що передають ознаки рухів, та деякі інші властивості, такі як колір, запах тощо. Ці схеми може підготувати вихователь, або їх малюють діти, виконуючи завдання. Маленькими чоловічками можуть бути і самі діти (прийом «живі картинки»).

Ігри «Добре — погано». Ідея таких ігор запропонована Б. Злотіним. Ці ігри яскраво ілюструють закони діалектики, суперечності, кількість і якість, можливість і реальність. Гра має багато варіантів і способів організації («Скажи навпаки», «Маятник», «Зберемо букети», «Добре — погано» тощо). Суть гри полягає у відшукуванні позитивних і негативних властивостей, а через них розуміння суперечностей, що криються в будь-чому. Коли діти засвоють гру, можна ускладнювати її такими запитаннями: Для кого це добре, для кого погано? Коли це добре, а коли погано? Як покращити погане? Як перетворити погане на добре?

Під час таких ігор дитина вчиться розмірковувати, аналізувати, знаходити і розуміти причинно-наслідкові зв'язки.

Вашій увазі пропонуються зразки організованої дорослими розвивальної діяльності дітей, які традиційно називаються заняття-

ми. Ці матеріали з досвіду роботи вихователів м. Києва демонструють можливості використання методів ТРВЗ для розв'язання завдань усебічного розвитку дошкільника. Матеріали надали: Олена Кононенко, вихователь-методист ДНЗ № 61; Лідія Селецька, вихователь ДНЗ № 61; Ірина Шевченко, вихователь-методист ДНЗ № 647; Тетяна Діденко, завідувач ДНЗ № 191.

КОТИК-ВОРКОТИК

4-й рік життя

Заняття проводиться з підгрупою дітей

Завдання: *продовжувати вчити* дітей обстежувальних дій, вільно висловлювати свою думку; *розвивати* увагу, мислення, зв'язне мовлення; *вправляти* у використанні в мовленні народних приказок, прислів'їв, віршів; *спонукати* дотримуватись відповідного темпу мовлення, інтонації, сили голосу; *продовжувати ознайомлювати* дітей із характерними ознаками та поведінкою домашнього кота.

Матеріал: котик-іграшка, кіт — справжня тварина, кілька подушечок або кошиків різної величини для котика, частування для тварини, іграшкова мишка на мотузочці.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

Вихователь пропонує дітям покликати свого друга — котика. Діти кличуть котика, промовляючи закличку:

Котик-коток,

Котик сіренський,

Котик маленький,

Котик-муркотик,

Котику, де ти?

Вихователь знаходить сплячого котика (іграшку) і пропонує дітям обрати подушечку відповідної величини для того, щоб котику було зручно спати.

Обстеження об'єкта (іграшки-котика)

Вихователь пропонує дітям доторкнутись до голівки, спинки, хвостика, лапок. Просить розповісти про свої враження.

Вихователь. Як ви гадаєте, чому котика називають муркотиком?

— Чому котика називають царапкою?

Відповіді дітей.

Вихователь. Мурчик дуже лагідний, привітний до всіх, дозволяє усім себе гладити. Його шерсть блищить, бо він часто вмивається лапками. Хто з вас бачив, як умивається котик?

Вправа на імітацію

Вихователь. Уявімо, що ви — котики.

- Котик потрапив у калюжу.
- Чи подобається йому ходити по воді?
- А тепер котик підкрадається до мишкої.
- Чому це котик причаївся? Як він має рухатись?

Сюрпризний момент: іграшкового котика вихователь замінює на живого, читає вірш.

Котик-коток,

Котик сіренський,

Котик маленький,

Котик-муркотик,

Котику, де ти?

Він пухнастий і ласкавий,

Жартівливий і лукавий,

До мишей завжди охочий,

Він під лавкою муркоче.

Ось він живий котик, гляньте, який гарний!

Діти спостерігають за поведінкою тварини, за тим, як кіт грається з іграшковою мишкою.

Вихователь пропонує дітям почастувати гостя, серед заготовлених харчів (шматочки яблука, ковбаси, м'яса, сиру, цукерки тощо) обрати частування для котика.

Вихователь вислуховує пропозиції дітей, разом із ними влаштовує перевірку пропозицій. Діти спостерігають, що обере тварина.

НЕЗВИЧАЙНІ ДРУЗІ

5-й рік життя

Завдання: *читати* дітей виділяти і порівнювати ознаки предметів на основі сенсорного досвіду, визначати відмінні та подібні ознаки і функції; *формувати* уміння колективного обговорення проблеми; *продовжувати розвивати* здатність помічати суперечності, пробувати їх розв'язувати; *розвивати* активний словник та уміння висловлювати і доводити свою думку, творчу уяву.

Матеріал: коробочки з великим цвяхом та олівцем, картки із зображенням різних предметів, серед яких є предмети, що використовуються для з'єднання предметів, та предмети, що використовуються для письма або малювання.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

Діти отримують посилку — дві коробки.

Вихователь пропонує дізнатись, що є в коробках, не заглядаючи до них (розв'язання проблеми методом «мозковий штурм»). Діти висувають пропозиції, перевіряють їх; вихователь ненав'язливо, за потреби, підводить дітей до використання слуху, нюху, дотику. Коли вся можлива інформація отримана, можна оглянути вміст коробок.

У коробках лежать цвях і олівець.

Вихователь (узагальнює обстеження). Олівець дерев'яний, а що ще буває дерев'яним?

— Що буває металевим?

Відповіді дітей.

Вихователь. Чи бувають речі одночасно і металеві, і дерев'яні? Якщо діти не знаходять відповіді, варто запропонувати пошукати такі речі пізніше на майданчику або вдома.

Ігрова вправа «У мене теж...» («Я теж можу...»)

Завдання: вчити дітей знаходити ознаки схожості та відмінності.

Дітям пропонується продовжити речення. Наприклад:

Вихователь. Я олівець, я довгий і тонкий.

Дитина. Я цвях, я також довгий і тонкий, маю гострий кінчик, можу котитись, можу залишати слід тощо.

Аналогічно можна знаходити відмінності під час гри. Варто давати можливість доводити судження практичними діями.

Ігрова вправа «Мої друзі»

I варіант

Завдання: вчити дітей визначати функції та неявно задані ознаки.

Вихователь пропонує дітям уявити себе різними предметами і від їх імені розповісти про своє призначення.

Наприклад, вихователь каже: «Я — Цвях, я поєдную різні речі, і мої друзі — ті, хто теж можуть з'єднувати. Хто вони?» Діти обирають картку із зображенням і називають предмети, які можуть з'єднувати між собою окремі частини чи речі, наприклад, клей, кнопка, скріпка, нитка з голкою тощо.

II варіант

Вихователь. Я — Олівець, я вмію писати і малювати, і мої друзі — ті, що ... (для гри можна використати як картки із зображеннями, так і реальні предмети).

Олівець і Цвях виrushaють до будь-якої знайомої дітям казки.

Вихователь. З якими героями вони там зустрінуться?

— Кому і як зможуть допомогти?

— З ким потоваришують?

— Які пригоди з ними можуть трапитися?

Відповіді дітей.

Заняття завершується творчою роботою за задумом. Дітям можна запропонувати на вибір пластилін, олівці, матеріал для викладання.

ЗИМОНЬКА-СНІГУРОНЬКА

6-й рік навчання

Завдання: продовжувати формувати у дітей навички використання прийомів типового фантазування; поглибити і розширити знання дітей про зимові явища та властивості.

Матеріал: репродукції і фотографії зимових пейзажів, сніжинки, матеріал для образотворчої діяльності.

Попередня робота: під час спостережень діти ознайомлювалися з ознаками зими, властивостями снігу; діти також ознайомлені з методами ТРВЗ.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

Дітям пропонується пригадати віршовані рядки.

Дорога біла стелиться,

І краю їй нема.

Сніжок мете метелиця.

Прийшла до нас зима.

Діти розглядають зимові пейзажі, діляться своїми враженнями.

Зображені має бути кілька, дібрані так, щоб відобразжати різні зимові явища.

Завдання і запитання:

- Доберіть слова, якими можна описати красу зими, снігу.
- Чи можна назвати зиму безбарвною?
- Знайдіть якомога більше кольорів у зимовому пейзажі.
- Який колір вважається головним? Поясніть, чому.
- Чи завжди сніг білий?
- Продовжіть ланцюжок слів: сніг падає, летить ...

Дітям пропонується послухати казку, де пояснюється утворення снігу за допомогою ММЧ. Під час розповіді використовується імітація рухів і різних станів краплинки води.

Орієнтовний зміст казки. На поверхні океану гойдалися краплинки води. Вони міцно трималися за руки і вміли утворювати велиki й маленькі хвильки. Спробуємо й ми зробити це (діти беруться за

руки та імітують рухи води). Сонце нагрівало воду все сильніше, і краплинки відчули себе легкими; вони відпустили руки одна одної і полетіли вгору. Там вони стали хмаринкою. Хмаринку підхопив вітерець, і вона полетіла.

Запитання до дітей: що могли побачити краплинки під час такої подорожі?

Хмаринка, напевне, так і літала б, але виявляється, угорі не так тепло, як біля поверхні землі. Що вище піднімалась хмаринка, то холодніше ставало.

Зрештою стало так холодно, що краплинки перетворилися на тверді кристали, ви всі їх бачили — це сніжинки. (*Дітям пропонується зімітувати сніжинку.*) Вони перестали бути легкими і полетіли вниз, впали на землю (*імітація*). Коли пригріє сонечко, краплинки-сніжинки знову нагріються, схопляться одна за одну й утворять струмочок. Поки що вони лежать тихо-тихо і чекають, коли продовжиться їх дивовижна подорож.

Бесіда:

- Як називається явище, коли сніг падає повільно і густо?
- Який настрій викликає у вас це явище?
- Як називається явище, коли дме сильний вітер і сніг летить швидко?
- Який настрій викликає у вас це явище?

Вихователь моделює снігопад із паперових сніжинок.

Дидактична гра «Добре — погано» (аналіз явища снігопаду)

Дітям пропонується брати по одній сніжинці, називати їх властивості і складати у два кошики: «добре» і «погано», зробити так, щоб у кошиках була приблизно однаакова кількість сніжинок.

Вихователь. По свіжому сніжку пробігла Лисичка. Ми її не бачимо, але можемо уявити. Яка вона?

Використання методу фокальних об'єктів

Завдання: розвивати творчу уяву, добираючи незвичні якості й пояснюючи їх.

Дітям пропонується дібрати ознаки до слова «лісичка» (*хитра, пухнаста, руда тощо*), «перенести» їх на слово «сніг» і спробувати пояснити утворені словосполучення: хитрий сніг; пухнастий сніг; рудий сніг тощо.

Насамкінець дітям пропонується намалювати подорож Сніжинки і розповісти про неї.

ЗАНЯТТЯ-ГРА «ЗУСТРІЧ ІЗ РОБОТОМ СІРІУСОМ»

6-й рік життя

Завдання: *систематизувати* уявлення дітей про ознаки осені, послідовність змін у природі восени; *вчити* помічати зв'язок між зміною погодних умов і станом рослин, відльотом птахів, підготовкою тварин до зими; *застосовувати* знання в іграх та у повсякденному житті; *розвивати* естетичні почуття; *виховувати* гнучкість, творчість мислення, інтерес та бережне ставлення до природи.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вправа привітання

Знайомка (автор М. Шуть)

Наше коло, мов сім'я,

Друзі ми: і ти, і я!

Приспів (двічі):

Добрий день усім, хто справа.

Добрий день усім, хто зліва.

Ми — одна сім'я!

Наше коло, мов сім'я.

Друзі ми: і ти, і я!

Приспів (двічі):

Обійми того, хто справа.

Обійми того, хто зліва.

Ми — одна сім'я!

Наше коло, мов сім'я.

Друзі ми: і ти, і я!

Приспів (двічі):

Розсміши того, хто справа.

Розсміши того, хто зліва.

Ми — одна сім'я!

Вихователь. Діти, до нас завітала якась дивна істота.

Робот. Я Сіріус, заблукав у просторі. Де я?

Діти пояснюють, куди він потрапив, називають різні варіанти.

Робот. У вас дивна планета! Я бачу, тут відбуваються дива.

(Грається з кленовим листочком.) Чому летять маленькі предмети з високих об'єктів?

Відповіді дітей.

Робот. Що таке осінь?

Вихователь. Розкажемо Сіріусу про осінь.

Діти складають творчу розповідь про осінь на основі методу контрольних запитань: Коли настає осінь? Що відбувається із сон-

чим? Як змінюється погода? Що відбувається з рослинами, тваринами?

Робот. Осінь — це добре чи погано?

Для проведення гри «Добре — погано» вихователь ділить дітей на дві підгрупи, які по черзі відповідають.

Вихователь. Сіріус, тепер ти знаєш, що таке осінь. Про неї складено багато різних творів. Поети присвячують осені вірші, художники пишуть про неї картини.

Робот. Вірші?! Що таке вірші? Ніколи не чув віршів!

Діти розказують вірші про осінь, вихователь пропонує дібрати до слова «осінь» слова-епітети.

Робот пропонує дітям пояснити образні вислови «золота осінь», «осінь різnobарвна», «осінь щедра»...

Вихователь починає розповідати вірші про осінні явища, а діти закінчують віршовані тексти.

Робот. Потрапивши на планету Земля, я побачив дивні створіння. Вони стрибали по деревах, бігали в лісі, кричали, завивали, тікали, ховалися в кущах та за деревами. Хто це?

Дидактична гра «Впізнай ціле за частиною»

Робот демонструє дітям картки, на яких зображені частини різних тварин: хвіст, лапи, вуха тощо, і просить допомогти розібратись, кому вони належать.

Діти називають тварин, підсумовують, що всіх їх називають «звірі».

Робот. Не зрозумів. Звірі?

Вихователь. Щоб ти зрозумів, ми будемо тобі показувати театр «Емпатії».

Діти зображують: їжака, який злякався...; зайця, який плутає сліди...; сварку ворони і горобця...

Вихователь пропонує дітям зобразити символами і знаками підготовку звірів до зими. Діти виконують графічні завдання на картках (індивідуально або парами).

Вихователь роздає дітям картки, на яких зображені звір або птах. На вільній частині картки за допомогою схематичних зображень слід відобразити зміну його зовнішнього вигляду, дії при підготовці до зими, спосіб зимівлі.

Діти зображують осінь із використанням різних технік і прийомів за власним бажанням.

Робот. Дякую вам, мої друзі, я дізнався так багато нового. Та вже час мені повернутися додому.

Вихователь. Ми даруємо тобі на згадку малюнок «Осінь на планеті Земля».

Робот. Дякую за чудовий подарунок. Я згадуватиму вашу планету Земля. До побачення, мої друзі!

Шановні педагоги! ТРВЗ — це система, яка налічує понад 100 прийомів розв'язків творчих задач із різноманітних сфер знань. І хоча ТРВЗ створено для розв'язання технічних проблем, наразі її методи адаптовані для роботи з дітьми. Досвід показав, що дошкільники, які навчались за цими методами і прийомами, легко вступають у бесіду при вступі до будь-яких гімназій та школ, краще навчаються, впевнені у собі та життерадісні.

Радимо прочитати

1. Альтов Г. С. И тут появился изобретатель. — М.: Детская литература, 1984. — 24 с.
2. Альтшуллер Г. С. Найти идею. Введение в теорию решения изобретательских задач. — Новосибирск: Наука, 1991. — 223 с.
3. Бакмаєва С., Стеценко І. Методична скарбниця // Дитячий садок. Управління. — 2009. — № 3. — С. 20—26
4. Бакмаєва С., Стеценко І. Виховання дивом // Дитячий садок. Управління. — 2009. — № 4. — С. 22—25
5. Богат В. О системном подходе на занятиях по ТРИЗ // Дошкольное воспитание. — 1996. — № 11. — С. 13.
6. Гин С. Учить по-тризовски. Как? // Школьные технологии. — 2006. — № 3. — С. 110.
7. Делобрикина О., Дружинина Ю. Возможности ТРИЗ в организации детского досуга // Дошкольное воспитание. — 1998. — № 3. — С. 45—48.
8. Дмитрик О. О. В світі гри і фантазії: нетрадиційне заняття з елементами ТРВЗ у старшій групі // Розкажіть онуку. — 1998. — № 3/4. — С. 18.
9. Загнибіда В. ТРВЗ для маленьких // Шкільний світ. — 1998. — № 4. — С. 5.
10. Сидорчук Т. А., Хоменко Н. Н., Лелюх С. В. Развитие творческого воображения методами ТРИЗ и РТВ // Ребенок в детском саду. — 2006. — № 2—4. — С. 22—25, 28—30.
11. Стеценко І. Повернемося до класики, або Збережемо класику // Дитячий садок. Управління. — 2009. — № 3. — С. 18—20.
12. Тамберг Ю. Г. Как научить ребенка думать. — СПб.: М. Сизов, 2002. — 320 с.
13. ТРВЗ і дошкільне виховання (досвід експериментального майданчика на базі ДНЗ м. Рівного) // Дитячий садок. — 2005. — № 21—24 (309—313).
14. Шустерман М. Н., Шустерман З. Г. Колобок и все-все-все, или Как раскрыть в ребенке творца. — СПб.: Речь, 2006.